

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

APARE DUMINECA

Prețul abonamentului:	Prețul inserțiunilor	Corespondențele se adresează redacțiunii „FOAIA DIECESANĂ” iară banii de prenumerațiune și inserțiunile la ADMINISTRATIA
Pentru Austro-Ungaria pe an 10 coroane	Pentru publicațiuni oficiale, concurse edicte etc. publicate de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte 6 cor., până la 200 de cuvinte 8 cor. de aci în sus 10 coroane	Librăriei și Tipografiei diec. în Caransebeș
” România și străinătate pe an 14 franci		
” ” ” ” pe 1/2 an 5 ”		
” ” ” ” ” pe 1/4 an 7 ”		

De sub *Semenic*, 22 Maiu, 1903.

Este generală părerea, că moravurile bune se pierd, că simțul religios și moral lasă mult de dorit. Și dacă întrebi, care este cauza? Se răspunde: spiritul timpului, materialismul, învățăturile scâlciate, cari astăzi mai în toate unghiurile se aud, lipsele materiale și sarcinile, sub a căror povară îmbrâncim. Ei bine, dară cum se poate? Fost-au și în trecut, în vremurile mai vechi greutăți, fost-au apostoli falși, fost-au ademeniri de tot felul, și lipsiți fiind de școală, de lumină totuș am învins. Astăzi trăim în lumină, avem școli, avem instituțiuni, cari să ne garanteze viitorul, și totuș ne vaităm? Cum se poate?

Pe terenul bisericesc luptăm de un bun șir de ani cu toate greutățile, cu toate miseriile, cari mereu ne apasă sprijinite fiind de lipsa iubirii frățesci, de lipsa sprijinului împrumutat, lipsa stimei reciproce, care stăpânesce neamul nostru românesc, ale căror urmări funeste se obsearvă și pe alte terene, când adecă este lipsă de validitate în afară. Și toate acestea, pentru ca o meteahnă străină a voit, ca să ne desbinăm.

Cei cari preamăresc desbinarea își bat pieptul și strigă în gura mare, că desbinarea aceea ni-a deschis calea la lumină, la cunoașterea trecutului nostru, la înălțare spirituală. Fie și așa, cu toate că nu e tocmai așa. Una este însă sigur și acesta nu se poate nega, că aceea desbinare, desbinarea pe teren religios, căci de aceasta este vorba, ne-a slăbit. Se scie, că nu necesitate sufletească, nu convingere religioasă, ci interese materiale, interese de caracter străin, au produs desbinarea, și urmarea a fost, că neamul românesc, acea parte carea a rămas credincioasă legii strămoșesci, n'a fost de străini atât de huiduită, atât de prigonită, ca cum a fost din partea fraților de acelaș sânge. Istoria unației însuș mărturisesc această.

Tare de credință a fost neamul românesc, și această tărie de credință l-a trecut prin toate primejdiile. Tăria de credință o mărturisesc însuș faptul, că poporul n'a voit să scie de schimbarea legii strămoșesci, așa că a trebuit să se ia refugiu la tot felul de apucături, la tot felul de terorisări chiar și la ajutorul *tumurilor**), numai ca unația să nu sufere naufragiu.

Corpul național fiind astfel ciungărit, a trebuit să urmeze desastrelor religioase și morale, de cari ne plângem astăzi.

Este sigur, ca partea rămasă credincioasă legii strămoșesci n'a fost ofensivă, de altminterlea nici n'a putut să fie ofensivă, pentru că avea în față potestatea lumească, și nici astăzi nu e ofensivă, dovadă, că în mijlocul ei se aude accentuându-se cuvintele „toți suntem Români”. Ofensivă a fost și este partea desbinată, căci pe partea ei era potestatea lumească, o sprijinia, și în mijlocul ei se aude și astăzi „catolici apoi români” și în sensul acestei devise se și lucră. Că această parte desbinată n'a voit să desarmeze, precum nu voesce nici astăzi să desarmeze, sunt dovezi destule; amintesc numai încercarea, ce a făcut-o, însă fără rezultat, fericitul arhiepiscop și metropolit Șaguna, ca să ajungă la înțelegere cu metropolitul unit Șuluț**).

Urmările sunt funeste, căci vênarea după suflete, de care să fac vinovați uniții, au adus lucrurile acolo, că astăzi legea pe alocurea a devenit marfă de târg, moralitatea și disciplina bisericească — în consecvență — scade și lasă de dorit, se deschide ușă largă apostolilor falși, cari nisuesc să dărime ori ce legătură a poporului nostru cu legea și cu neamul lui și cari îl ademenesc în brațe străine, cari îl vor sugruma ca polipul.

*) Vezi „Câteva pagini din trecutul comunei Seliște” Transilvania Nr. II.

**) Vezi Biografia lui Șaguna de Nicolae Popea, pag. 119—125. Șuluț se provoacă la opoziția episcopilor uniți din Gherla și Logoj.

Se va zice, că fac nedreptate uniților, însă nu e adevărat. Că nu e adevărat, aduc ca dovadă numai unele împrejurări și anume: Nu este mult, de când din partea unită, în o foaie unită, s'a atăcat biserica noastră, ca o biserică fără duh și fără viață, pentru că s'a ivit nazarionismul între credincioșii ei; iară un alt preot unit voind să combată scrierea protopresbiterului Logoșului Dr. George Popoviciu aruncă în mod ușuratic afirmarea, că aceia, cari au făcut studii teologice în Cernăuți în internul lor sunt convinși despre adevărul bisericii apusene, romano-catolice. Ce privesce afirmațiunea din urmă, iată că acum înșiși uniții se vaieră, că nazarionismul s'a încuibat între ei; iară a doaua este o afirmațiune atât de absurdă, încât este vrednică arma uniată. Dară nici nu este mirare! Vedem doară, că nu se sfiesc nici chiar dela intervertirea adevărilor istorice. În revna și iubirea lor de a ne strica noauă își uită generațiune protească mai tână de vederile și enunțările celor mai de frunte bărbați de ai lor; își uită că la 1848 se cerea cu înțelegere din partea poporului lor reîntoarcerea în sinul bisericii mame, i-și uită de toate, pentru că au devenit mai papistași decât papa.

Ai noștri le zic lor *frăți*, și bisericii unite *soră*. bisericii noastre și ei ne numesc pe noi ~~schismatici, ne când în realitate ei sunt schismatici~~, și încă în sens dublu: întâiu, căci s'au desbinat dela biserica mamă, dela biserica noastră strămoșească; al doilea, căci au abandonat și baza, pe care s'a făcut unația sub nefericitul Atanasie.

De un timp încoaci iar au început uniții să ametească poporul cu »*Mama Roma*« și »*Columna lui Traian*« — fără ca să facă deosebirea între Roma cea adevărată și Roma cea papistașă, între Roma, care ne-a născut, și între Roma, care ne-a prigonit; și fără ca să spună poporului, că papii au doborât pe Traian, de pe columnă și l-au înlocuit cu presupusul lor prim papă.

„Drapelul“ în Nr. 47 luând seire despre intențiunea de a se eda din nou „Revista catolică“, scrie un articol destul de obiectiv și neagresiv; aceasta a fost destul ca „Revașul“ în Nr. 7 să-și exprime părerea, că „confrății dela Drapelul“ „s'au lăsat prea ușor influențați de inspirațiuni apropiate și s'au pripit“. Auzi colo, se face Drapelului imputare, pe când Drapelul nici când n'a dat somne, că ar fi influențat, ba nici atunci când ar fi trebuit, n'a pășit energic. În Nr. 50 articolul de fond, zice „Drapelul“: P. S. Sa Dr. Radu a fost în situație mai nefavorabilă. Vești noliniștitoare i-au premers în scaunul episcopesc și prea puțină vreme a avut ocazie să ocârmuească această diecesă, decât să poată răsfră

toate nedumeririle ivite. Dar trebuie să recunoaștem, că și în acest scurt restimp a dat P. S. Sa probe, că se scie înălța peste barierele strimte trase de confesionalism la concepții mai înalte naționale“. Vezi așa. Nu ni-am mira, dacă Drapelul ar apărea în altă parte, dară apărând în Logoș, și se scrie astfel e surprinzătoriu. Doară în ochii lui s'a petrecut lucruri, cari mărturisesc contrariul. Drapelul scie de tulburările ivite într'o comună, și atunci a fost așa de delicat, încât s'a mărginit numai la o scurtă notiță declarând, că așteaptă rezultatul cercetării. Ei, rezultatul a dovedit, că toate trecerile au fost nelegale, și prin urmare că aci am avut de lucru cu apucături condamnabile, cu lucruri nepermise, și totuș Drapelul n'a înfierat cele petrecute; ba afirmă, că episcopul Radu scie să se înălțe peste barierele strimte trase de confesionalism la concepții mai înalte naționale; și unei astfel de foi i-se face imputare, că s'a lăsat influențată de inspirațiuni apropiate, și s'a pripit.

Nu facem imputare Drapelului, căci în cele din urmă dacă trece preste cele petrecute și cele ce se petrec și dacă dă atestate de bună conduită o afacerea sa, vom numai să arătăm, că chiar și o astfel de foaie, carea nici odată n'a dat dovadă, că ar fi influențată de ortodoxism, se bănușce pentru un articol obiectiv și neofensiv; un articol pe care ori care credincios al bisericii unite ar putea să-l subscrie.

Vênarea după suflete slăbește corpul național, slăbește țaria credinței, slăbește moralitatea, slăbește iubirea de jertfă pentru instituțiunile noastre culturale, cari — în sărăcia noastră, în lipsa de averi — numai prin dărnicia credincioșilor se pot susține. Cine trage aceasta din urmă la îndoeală poștească și convingă-se în comunele desbinate, în comunele, cari au căzut jertfă proselitismului.

O rană adîncă este această desbinare, și nu este în interesul bine priceput al nostru a ținea și a luera, ca tot deschisă să stea această rană.

Germanii au învins cu arma în mână pe Franceji, și totuș au avut atâta delicatoteță, ca să nu serbeze sgomotos învingerile reportate. La noi contrariul. Străinii de neamul nostru isbutind să samene zizanie, să distrugă pacea sufletească au voit să ne sugrume biserica — dar nu și-au ajuns scopul. S'au aflat însă codărisce la topor, și înșiși ai noștri ni-au făcut relele cele mai mari. Aceasta e fapt. Dară nici nu e mirare. S'a sârbătorit anii trecuți cu mult sgomot ducentenariul desbinării noastre bisericesci, eu care ocașiune bag sama spre mai mare mărire a lui Dumnezeu a fost biserica noastră și noi, credincioșii ei, foarte gingaș tractați, par'că

nu această biserică a ocrotit pe moșii și strămoșii noștri a tuturor.

Acuma suntem martori unui alt jubileu; se fac pregătiri pentru a iubila înființarea episcopiei unite în Logoj. Pentru Dumnezeu, ce se jubilează? Că doară de atunci a început cu vehemență vênarea după suflete în Bănat; prigonirea bisericii noastre străbună, ni-s'au luat cu forța bisericii și pămênțe etc. Lucruri de acestea doară nu sunt demne de iubilat. Și dacă totuș se jubilează, apoi... este ceva la mijloc. Iubilaria nu se face fără oare-care tendință, și că în cazul de față așa este, — dovadă eclatantă-i, că numai la Logoj s'a simțit necesitatea de a se iubila, la Gherla nu. *Oare să fie și aceasta o dovadă despre rēdicarea dintre barierele strimte ale confesionalismului la concepții mai înalte naționale?*

Ni-se pare, că bunul Dumnezeu a trimis asupra noastră, a drept-credincioșilor, a poporului băștinaș din Bănat, o noaună și grea cercare, ca să ne deștepte odată din amortală toleranții, ca să ne deschidă ochii și să nu mai stăm cu mâinile în sin atunci, când oamenii veniți din alte părți sub masca frățietății și romanității umblă după interese egoiste și străine de tot, ceea ce este adevărat românesc și duce la adevărată mântuire.

Esistența lui Dumnezeu

Goethe conveni odată cu Eckermann și între altele îi povestii și de un călătoriu, care l-a vizitat și ia vorbit despre o prelegere alui Hegel asupra argumentului pentru existența lui Dumnezeu. Goethe, covârșit de înalta idee despre Dumnezeu, cuprins de evlavie și smerenie față de atotputernicia celui Necuprins, pe care o simte acum fiind în fața mormântului, își schimbă ideile lui din tinereță socotind tot odată, că toți își vor fi schimbat rostul vieții tinere și nu dă importanță ăstorfel de prelegeri — a căror vreme — de mult ar fi apus. „Die Periode des Zweifels ist längst vorüber“ — zice el — „es zweifelt jetzt so wenig jemand an sich selber als an Gott.“¹⁾

Dar și măestrul Goethe cugetă prea bătrânesc, că perioada de îndoială ar fi apus bunăoară ca și tinereța lui! Nu a trecut măestre Goethe, căci și în timpul nostru mulți mai sunt Doamne, cari abandonează credința, întunecându-se în inimile lor și cu mintea făcându-se nebuni. Și mai acum trei-deceni de ani se întreba un savant germân²⁾, că oare mai suntem noi credincioși, mai suntem noi creștini, dându-și toată silința de a putea da un răspuns negativ la întrebarea aceasta. Da, un mare număr de necredincioși și îndoelnici împistritează omenimea din zilele noastre. Duhul necredinții, ce băntuia

popoarele pe vremea revoluțiunii franceze s'a pripășit și pe la noi sprijinindu-se în inimile oamenilor slabi de inger până în zilele noastre. Dar sunt și de aceia, după credința mea, mai periculoși ca cei îndoelnici sau fără credință, cari de și au vre-o credință totuș nu-și dau seamă de ce cred, ce ar însemna un indiferentism religios. Le place mai bine de a pune întrebări de a doaua măsă în planul prim, întrebări sociale, politice etc. decât a-și da silința de a rezolva primadata întrebarea despre credință, despre Dumnezeu și numai în urmă celelalte. Căci întrebarea religioasă e cea mai de importanță dintre toate întrebările. Sau există vre-o bunăstare materială fără putere morală? Căci rădăcinile ascunse, din cari crește bunăstarea unui popor sau a unui singuratic individ, își primesc sucul din religione. Există oare o întrebare de mai mare însemnătate pentru viața popoarelor ca întrebarea despre Dumnezeu? Mare și binefăcătoare este înțirirea rezolvirii corecte a acestei probleme. De ce ar putea depinde dezvoltarea omenimei mai mult ca de la deslușirea acestei întrebări? Aceasta este problema supremă atât a singuraticului cât și a omenimei în întregimea ei; ea e întrebarea întrebărilor, care privesce întreaga omenime și o decizează asupra vieții noastre întregi. O, de ar înțelege omenimea, că aceasta este problema principală, și că nu mai prin clara deslușire a ei se va putea mântui din decadința, în care se află!

Dar oare să păcătuiți noi purtându-ne o astfel de întrebare? Căci mulți scrupuloși sunt în tângu și latul pământului, cari se sfiesc a se întreba despre existența lui Dumnezeu, căci ar fi păcat. Nu, nu păcătuiți, căci nu pe cei ce se întrebă de Dumnezeu îi numește sfânta Scriptură atești, ci pe cei ce nu-și dau seamă de credința lor. Dumnezeu se descopere celor ce din adîncul inimei îl caută. Nu aceia sunt dajnanii dumnezeirei, cari cu un febril hiperzel își închină activitatea întregii lor vieți spre a putea desluși întrebarea; este credința în Dumnezeu îndreptățită sau nu, există oare Dumnezeu în realitate sau nu; nu, ci acci ce nu-și dau seamă de nimic ce e în lume; acestia sunt adevărați tăgăduitori de Dumnezeu.

O tu tăgăduitoriu de Dumnezeu „și boui cunoasce stăpânul seu“¹⁾ — tu însă, care ești hrănit și crescut de Atotputernicul, te întuneci în mintea ta nevoind a-l cunoasce. Reamintesce-ți încă odată vremea copilăriei tale. Nu aflai tu oare, dosindu-te năcazul, la sinul dulce de mamă refugiu? Vorbe blânde și dulci te mângăiau. Sau de aveai vre-o bucurie nu vedeai tu bucuria aceea mărită în ochii ei dulci? De ce oare nu cauți și acum, o omule! tu copil al lui Dumnezeu, ca și copilul la sinul de mamă însănătoșare din toate patimele pământesci, preamărirea bunurilor tale și divinisarea ființei tale proprii? Pentru ce nu poți crede și tu în Dumnezeul tău întocmai ca copilul în mamă și tată? O, de am învăța

¹⁾ Eckermann: Gespräche mit Goethe.

²⁾ Straus.

¹⁾ Isaia c. 1. v. 3.

și noi a crede ca copiii. „Căci, adevăr grăesc voaue, dacă în inimile voastre nu se va afla nici baremi ca un grăunte de muștar din credința și iubirea copilului zădarnice vor fi toate lucrurile voastre!“

Dar încă o întrebare. Avea-vor oare argumentele pentru existența lui Dumnezeu vre-un efect? Nu influențează oare acestea numai asupra celor ce poartă ideea despre Dumnezeu în inimile lor? Ba bine că așa e! Dar spuneți voi, este cine-va dintre mîritori, care să nu aibă idee despre Dumnezeu? Nu-mi veți putea spune, fiind că toți o avem în noi, în inima noastră, cu deosebire numai, că unii o avem în formă pozitivă alți însă în formă negativă; toată știința trebuie să se înrădăcinize în viața și esperința inimei, care acordă scrutărilor științifice materialul și cu el totodată și dorul de a-l vedea deslușit, întemeiat și desvoltat. Căci susține Anselm în „De fide trin. 2“: „Qui non crediderit non experietur, et qui expertus non fuerit non intellet“. Cum că argumentele pentru existența lui Dumnezeu au efect, ni-i mărturie nemincinoasă faptul, că atâtea — și încă cele mai nobile spirite — din vechime începînd și-ar însușit cu sprijinul astor fel de argumente siguranța și totodată bucuria și liniștea sufletească, cum că într'adevăr există Dumnezeu.

Dar să revenim! Am fost zis, că întrebarea despre Dumnezeu e cea mai înaltă întrebare și nu fără oare care drept și motiv. Căci ea e singura întrebare, care să privească pe om în întregime lui, atât partea morală cât și cea spirituală. Prin urmare la rezolvarea ei îndreptățită este atât partea morală cât și cea spirituală, dar nu numai îndreptățită ci chiar și îndatorată. Nu facultatea de-a gândi, ci cea de a cunoaște singură resoalvă corect întrebarea aceasta o atare rezolvare ar fi unilaterală, trebuie și părții, etice dat ce e cu drept. Nu numai rațiunea, ci și inima și conștiința trebuie să contribuie la deslușirea acestei probleme. Căci susțin sentimentalii în frunte cu Schleiermacher, că Dumnezeu ar fi mai aproape inimei și conștiinței decât rațiunii. Și dacă Dumnezeu e principiul fundamental, atunci el nu aparține atât reflecșiunii cât mai mult sentimentului nemijlocit; căci principiile fundamentale se razimă pe nemijlocită siguranță a sentimentului — bunăoară ca și teoremele pe deducțiuni! Și zic ei mai departe, că despre nici un lucru nu avem noi o mai sigură și nemijlocită cunoștință ca despre Dumnezeu.

Dar dacă am tăgădui noi cumva existența lui Dumnezeu, n'am tăgădui noi un adevăr ce de la început îl purtăm în noi! Ba bine că da! Mentea noastră ar fi prin urmare eronată. O astfel de eronare a minții o caracterizează foarte nimerit sarcasticul Lichtenberg în făimoasa prorocie: „Lumea noastră va deveni încă atât de fină, încât va fi atât de ridicol a crede în Dumnezeu, ca și astăzi a crede în strigoi. Va deveni apoi și mai fină atunci vom crede numai și numai în strigoi, noi însă vom fi ca Dumnezeu“. Da, lumea va deveni fină — noi însă întunecați în inimă și nebuni cu mintea.

„Omul înțelept, zice sânta Scriptură, recunoaște în inima sa existența lui Dumnezeu, și începutul înțelepciunii e temerea de Iehova, numai nebulul zice în inima sa, că nu este.“

Mentea, spiritul nostru. — ne învață dogmatica — e o știință din spiritul nemărginit al Atotputernicului; și drept ne învață. Spiritul lui Dumnezeu e un soare, iar spiritele noastre stelușoarele, ce împodobesc casa Domnului, ele însă toate dela soarele cel mare, dela Dumnezeu atarnă. Ideea sântă despre Dumnezeu este în noi, e strins legată de mintea noastră. Nu ne putem închipui lumea și pe noi înșine, fără a ne închipui totodată și pe acela, care ne-a creat. Cugetele noastre sbor peste tot ce e trecătoriu, nevečnic spre o ființă supremă, večnică: și numai la dirsa își află liniștea binefăcătoare.

Noi trebuie să credem în Dumnezeu. Aceasta e o cerință inherentă ființei cuvîntătoare. Conștiința de Dumnezeu este un element tocmai așa de principal a spiritului nostru, ca și conștiința de sine. Ideea despre Atotputernicul e o necesitate internă a sufletului nostru, care mereu ne îndeamnă a lauda și preamări pe Creatorul nostru. Filosoful pagân Epictet covîșit de evlavie esclamă: „De aș fi o priveghitoare, ca priveghitoarea ași cânta, dacă aș fi o lebedă, a lebedei chemare aș îndeplini, fiind însă o ființă rațională, datorința mea este de a lauda pe Dumnezeu; e chemarea mea și eu cu sinerenie o voi îndeplini“. Ideea cea mai înaltă, ce o poate avea vre-o ființă rațională, este ideea despre Dumnezeu. Avînd odată ideea aceasta urmează cu necesitate logică, că Dumnezeu să și existe, care să ne fi infiltrat ideea aceasta. Sau ea s'a născut din nimica? Se poate oare să se nască ceva din nimica — afară de Dumnezeu cel Atotputernic? Nu se poate nasce din nimica, fie care efect trebuie să-și aibă și cauza sa. Rămîne dar, că Dumnezeu trebuie să existe ca urzitoriu al acestei idei.

Susțin diletanții științifici, că ideea despre Dumnezeu trebuie desvoltată, crezînd cu mare ușurătate, că din motivul acesta ar putea donega acestei conștiinți „aprioritatea“ ei. Și nici decum să susțină un lucru fals, necorect, numai — Is prea creduli diletanți noștri! Da conștiința de Dumnezeu trebuie desvoltată întocmai ca toate celelalte elemente ale spiritului, ca toate adevărurile nemijlocite. De aici nu urmează însă — precum cred materialisti acei încarnați, cari în zorul lor și de dragul câmpiei nu vîd muntele cu prăpastii înaintea lor — nu urmează, ca ea să fie aposteriori, nu e un ceva ce numai în decursul timpului ne-am însușit. Vorbească-ne încoronății materialismului tot înpotrivă, aducă-ne dovezi, cari ar vorbi în contra ziselor chiar și cât Himalaia de înalte, nu ne vom îndoi de veracitatea spuselor, iar muntele pogan, cu care ne ar amenința, în vînt îl suflăm cu universalitatea conștiinței de Dumnezeu. Cumcă conștiința de Dumnezeu e a priori și nu a posteriori ca și conștiința de sine, ne o dovedește universalitatea ei, a credinței în Dumnezeu, adecă a religiei.

Religiunea e deci un fenomen universal al omeniei. Despre aceasta ne vorbesc atâtea mărturii încât nu mai incapem înțelegerea, că ideea aceasta nu și-ar avea originea în Dumnezeu însuși. Nu numai oameni singuratici au religiune, ci omenimea întreagă. „Nici un popor nu e așa de barbar și sălbatic încât să nu aibă credință în Dumnezeu chiar și de nu i-ar cunoaște firea lui“ zice Cicero în opul său „De natura deorum“. Plato precum și Seneca deduc din împrejurarea, că toți oamenii cred în Dumnezeu — atât Elini cât și barbari — un argument pentru adevărata existență a lui Dumnezeu. Iar părintele logicii, acel profund și nobil cugetătoriu, care precum se știe posedă cele mai multe cunoștințe fizice și etnografice în anticitate zice: „că toți oamenii au idee despre zei. Cicero însă în alt loc al opului său pomenit zice: „Tuturor oamenilor li este înscuțată ideea despre zei, pentru aceea nici nu s'a aflat vreodată — vre un popor într-o așa stare de nelegiuire și imoralitate, încât să nu creadă în zei.“ Ba chiar și Artemidor, celebrul de visuri tălmăcitoriu susține, că „nici un popor nu-i fără Dumnezeu, fără regent suprem“. Cea mai însemnată și cea mai neîndoelnică marturie despre universalitatea religiunii ni-o dă vestitul scriitoriu Plutarch, în cuvintele: „Priviți pe suprafața pământului: veți afla orașe fără întărituri, fără știință, fără ocărmitori; veți vedea oameni fără locuințe stabile, cari nu cunosc întrebuintarea monedelor, cari n'au idee despre arte, dară nu veți afla nici o societate omenească fără credință în divinitate, nici un oraș, în care să nu fie nici un sanctuar, în care să nu fie întrebuintat nici un fel de rugăciune etc“.

Dar din zilele lui Cicero și Plutarch până în vremurile noastre mai mult ca o jumătate de lume s'a descoperit, și pretutindenea s'au aflat cult divin, nicăiri însă vr'un neam fără ideea despre divinitate. De mare interes a fost pentru atești de a afla vr'un trib baremi fără cunoașterea de divinitate dar zădarnice au fost toate cercetările și scrutările lor, căci după toate cercetările nu s'au aflat ființă cuvântătoare, care să nu fie avut religiune. Negrii din Africa neulandezii și sălbaticii din America toți recunosc o ființă, o putere supremă. Unde s'a aflat vre'un popor, acolo s'a aflat și cult divin. „Afirmarea cumcă există popoare sau neamuri, cari n'au nici o religiune să basază sau pe observări superficiale, sau pe idei confuze, căci fiecare popor are un fel de religiune“, zice renumitul etnograf Tiele. Deși formele religiunii sunt diferite, totuși unele puncte, ce toate le au deopotrivă, le leagă la oală. Și dacă un neam sau trib ar fi decăzut până în stupiditatea totală a spiritului așa, încât din nobilitatea naturei omenești nu s'ar mai cunoaște nimica, chiar și atunci reminiscența de Dumnezeu nu s'a sters desăvârșit.

Ce e însă așa de universal despre ce toate părerile conglăsuiesc, aceea trebuie să fie și adevărat, acesta e argumentul cunoscut a lui Cicero, și acesta este un adevăr incontestabil.

Deși putem înăduși, pe un timp oare care, conștiința de Dumnezeu, cu desăvârșire și pentru totdeauna nu o vom putea-o nici odată. Focul dacă îl preșerăm cu cenușă să înăbușesce puțin, dar cu atât mai tare va fi izbucnirea a lui. Așa și conștiința. Ca tunetul se va face auzit glasul ei puternic și tu tremura-vei la auzul ei. Ateismul nu este o necesitate pentru omenime; el e mai mult o stare anormală, un simptom patologic, o abatere dela regula generală. Abaterea aceasta însă — precum știm — întărește numai mai mult regula generală. Cumcă ateismul e o abatere de la regula universală ni-o mărturisesc filologul Max Müller, anume calculând el numărul ateștilor și comparându-l cu numărul credincioșilor a constatat că față cu un ateist stau sute de mii de închinători. — Religiunea este, dacă ne permitem o asemănare, un pom, ateismul însă o bubă rea pe trunchiul pomului, care îl necurătesce.

Din toate acestea urmează, că ateismul nu e o necesitate a rațiunii, ci mai mult un fapt voluntar. El nu obârșesce în starea primitivă a popoarelor, ci în vremurile diletantismului științific. Völlige Religionslosigkeit, wahrer Atheismus ist wohl das Ergebnis einer aus hölenden, gemütsabstumpfenden Semikultur, niemals aber die Wirkung roher Unkultur“, zice un savant germân.

Conștiința de Dumnezeu ni-e înscuțată. Ea nu este o știință, care ar consta din argumente, ci ea isvorește din convingere internă, și înaintea ei voința e silită a se pleca. „Credința în Dumnezeu e virtute“. La credință, după sentimentalști, rolul principal îl joacă inima și nu rațiunea. Aici inima sfătuiesc mîntea, iar nu mîntea inima, ca să se închine întocmai ca la adevărurile etice, unde nu argumentele minții conving conștiința ci conștiința convinge rațiunea. „Dumnezeu a voit, zice Pascal, ca adevărurile divine prin inimă să ajungă în cuprinsul rațiunii — iar nu întors, prin rațiune în împărăția inimei. Căci obiectele omenești trebuie cunoscute spre ale iubi, cele divine însă iubite spre a le cunoaște“. — Iar Lichtenberg susține sus și tare, că ar fi întrabare, rațiunea singură fără sprijinul inimei ajuns-ar fi vre-o dată la cunoașterea unui Dumnezeu. După ce însă inima îl cunoaște, cearcă a-l afla și rațiunea“. Da, odată ce inima s'a convins despre existența lui Dumnezeu, își împânzesce și rațiunea privirile sale și-l aută pretutindenea în natură, în istorie și în noi înșine. Aceasta este cea mai sublimă ocupațiune a spiritului omenești, și semnul cel mai sigur al înaltei și adevăratei lui demnități.

Să vedem acum oare natura, ce ne înconjoară, este ea o mărturie, ce vorbește pentru sau împotriva existenței lui Dumnezeu.

Un naufragier, Robinson de exemplu, a fost aruncat de valurile sbicuite și umflate de vînt, pe insulă străină lui, pustie, de tot părăsită. Într-o zi a retriștei sale vieți iată dă de-o urmă omenească înprimată în năsip. Oare n'a dedus el cu necesitate

logică, că în pustiul acesta trebuie să fie și vre-o ființă cuvântătoare; inima lui n'a săltat oare de bucurie — și nu sa umflat de mulțămire față de Atotputernicul. Și acum natura?! Să nu fie ea cel puțin urma lui Dumnezeu, dacă nu mai mult decât o urmă?? Oare nu suntem și noi siliți a conchide cu necesitate logică — că trebuie să existe și o ființă, care să fi creat natura? Inima noastră să nu salte dară de bucurie, cuprinsă de mulțămire și evlavie față de cel ce ne-a creat văzând totodată bunătatea și înțelepciunea domnind întrînsa. Și dacă am tăgădui noi și acum existența lui Dumnezeu — nu ar fi numai o eroare a spiritului, ci și a inimei.

Natura întreagă ne învederează întrun mod neîn-doelnic existența dumnezeieci. „Ceriurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mânilor o vestese țaria; ziua zilei spune cuvânt și noaptea nopții vestese țarie. Nu sunt graiuri nici cuvinte, ale căror glasuri să nu se audă¹⁾“. Kant nobilul rege al gândirii, din Königsberg, deduse sprijinindu-se singur pe natură, că trebuie să existe o ființă creatoare.

Natura ne sugerează involuntar ideea sfântă a necuprinsului; aceasta ni-o întăresce și cuvintele cucernice ale neamțului Claudius: „Nu odată mi-s'a întemplat, ca mergând prin pădure să nu mă fiu întrebat: cine oare face de cresc pomii, și atunci înfiorându-me presimțiam apropierea celui Mare și involuntar mă cugetam la El, la Dumnezeu“. Duhul sfânt, a lui Dumnezeu pretutindenea ne încunjură; nici o scăpare nu este dela fața Lui.

Natura, nu'mi fie imputată o închinare către naturalism, este fața Atotputernicului, și precum sufletul nostru își află o expresiune vie în fața noastră, asemenea își află și Duhul lui Dumnezeu o vie expresie în natură. Și desigur îl aflăm în natură, căci în a naturii eternă carte a resfoi nu încota.

Că e înprimat întrînsa al lui Dumnezeu chip sfânt, zice un poet²⁾, numai ideea să o avem în sufletul nostru.

— „Ași voi să ved fața lui Dumnezeu“ zice Dionis către un înger.

— „Dacă nu l-ai în tine, nu există pentru tine, și înzădar îl cauți, zise îngerul serios³⁾“. Și adevăr a grăit, căci de nu-l vom avea noi în sufletul nostru, zădarnice vor fi toate ale noastre cercetări. Natura, zice un savant german, e o carte constatătoare numai și numai din consonante, vocalele însă trebuie să le avem în inima noastră; numai dacă le vom avea în noi — va deveni cartea aceasta mare și misterioasă cetibilă pentru noi. Natura e o astfel de putere, care întrucât îl descopere, întru atât îl ascunde. Natura e un vel, dinapoia căruia se află fața preluminată a Atotputernicului. Velul acesta e straveziu pentru cei credincioși — nestraveziu însă celor fără credință. Scrutând și cercetând lucrurile mai de aproape vom

afla, că toate lucrurile din lume cuprind taine; tainele acestea însă își de o atare natură încât ele ne împintină, ne ațită spre a le afla înțelesul lor. Taina cea mai înaltă — misterul misterilor este Dumnezeu. „Trebuie să-l cautăm spre a-l afla, să-l cunoaștem spre al cauta, să-l iubim spre a-l cunoașce. Acei ce nu vor să știe nimica de Dumnezeu nici nu-l vor afla, și pentru aceea natura va fi o cauză numai de a-și mări îndoiala și necredința lor în Dumnezeu⁴⁾“. „Celor cu credință în Dumnezeu toate lucrurile din univers vorbesc despre Necuprinsul, căci acestea iubindu-l îl cunosc; celor îndoelnici și fără credință îl ascund, căci nu-l iubesc și nici nu-l cunosc“, zice Pascal.

(Vă urma)



Am amintit în numărul trecut al foii noastre de trei dureroase casuri de moarte.

Martți în 13-lea a răposat în Sibiiu Doamna *Măria născ. Popasu*, soția protopresbiterului *Andrei Ghidiu*. A fost supusă în Sibiiu unei operațiuni grele, și cu toate că operațiunea a succed, dînsa și-a dat nobilul suflet în urma unei aprinderi de plumăni. Rămășițele pămîntesci ale scumpei defuncte au fost aduse în Caransebeș, unde s'au așezat spre vecinică odihnă. Actul înmormîntării, a fost solemn. A pontificat înalt Pea Cuvioșia Sa Domnul Arhimandrit-Vicariu *Filaret Musta*, asistat de Prea Cuviosul Părinte Protosințelul *Dr. Iosif T. Badescu* și de alți 11 presbiteri și un diacon în prezența unui distinș și numeros public din loc și jur. În decursul progredanței, la care a binevoit a lua parte și Prea Sântia Sa Domnul Episcop diecesan *Nicolae Popca*, părintele Protosințel *Badescu* a ținut o prea frumoasă cuvîntare. Pe reposata o deplîng soțul, doi fii, frații, surorile și alte rude.

— Tot Martți la 13 l. c. a reposat maiorul în pensiune *Trăilă Stroescu*. S'a născut la anul 1835 în Iablanița. În etate de 18 ani și-a început cariera militară în regimentul romano-banatic Nr. 13. A participat în mai multe războaie, în cari distingîndu-se a fost în mai multe rânduri decorat din partea Majestății Sale. În anul 1890 s'a pensionat. Ca pensionist a trăit în Caransebeș. Pe răposatul l-a caracterizat modestia și cumpărata; și-a strîns o avere mare cu gândul să facă fundațiuni, moartea însă l-a suprins fără vre un testament făcut după toată rînduiala. A fost înmormîntat Joi în ziua „Îndălțării Domnului“. La înmormîntare au pontificat Prea Cuvioșia Sa Domnul Protosințel *Dr. Iosif T. Badescu*, asistat de preoțimea din loc. Prea Cuvioșia Sa a ținut un cuvînt funebru foarte instructiv.

— Smbătă în 17 l. c. s'a așezat spre vecinică în cimiteriul din loc rămășițele pămîntesci ale căpitănelui *Dimitrie Brumar*. El s'a născut în 1853 în

¹⁾ Psalm 19, v. 1—3.

²⁾ Vörösmarty.

³⁾ Eminescu: Sermanul Dionis.

⁴⁾ Referitor la aceasta avem o strajnică dovadă în „Faust“ al lui Lenau, unde dice Faust: „Und doch erregte mir so manches mal der grüne Plünder Herzensqual“.

din Timișoara. Absolvând cu succes eminent această școală fost aplicat ca profespr de matematică la școala militară din *Kamenitz* și apoi la cea din *Karlsstadt*, unde după doi ani fu avansat la rangul de locotenent și comandat la trupă. Până în anul 1882 a servit în regimentul de infanterie 43, dela care a fost transferat la regimentul Nr. 83 la *Biserica-albă*, în care regiment a avansat până la rangul de căpitan clasa I. Cu regimentul acesta a fost 5 ani în Viena, apoi fu detașat batalionului trimis în *Bosnia și Erțegovina*. În acest timp i-sa ivit morbul, ce l-a silit să-și iee în 1896 concediu de un an, după care — deși nu deplin reînșănătoșat — s'a reîntors la regiment, în care servit până l-a ajuns prea timpuria moarte. A murit la Goritia și a fost adus după dorința-i la Caransebeș. Reposatul căpitan *Brumar* a fost blând, modest, cruțătoriu și cu caracter firm. Agonisala nu a întrebuintat-o numai pentru sine, ci s'a îngrijit, ca această agonisală să aducă fructe și după trecerea-i din viață. A lăsat *Reuniunii femeilor* din Caransebeș 3000 de coroane; iar ceealaltă averă (circa 14000 coroane) diecesei noastre, pentru ca din venitele ei să se împartă stipendii la 2 tineri români de legea noastră. Înormântarea cu pompă cuvincioasă a avut loc Sâmbătă la in 17 l. c. La actul divin a luat parte Prea Sântia Sa Domnul Episcop diece-san *Nicolae Popea* și Înalt Prea Cuvioșia Sa Domnul Arhimandrit-Vicariu *Filaret Musta*, Parintele Protosincol Dr. Iosif T. Bădescu, cu asistență duor presbiteri și a unui diacon, a seversit progrebănia ținend scumpului reposit o cuvântare foarte frumoasă.

Fie-le țărina ușoară și amintirea vecinică!

Varietăți

Mulțămită publică. În loc de cunună pe sieriul Doamnei *Maria* soția protopresbiterului *Ardreiu Ghidiu* a încurs la fondul de ajutorare „*Ioan Popasu*“ dela Dl Dr. *Iosif Olariu*, directorul institutului teologic, și dela familia *Iuliu Musta*, preot în Glimboca, câte 10 cor. Mulțămirile noastre marinimoșilor donatori. Dr. *Petru Ionescu* cassariu, Dr. *George Dragomir* secretariu.

Dare de seamă. În favorul fondului de ajutorare „*Ioan Popasu*“ a colectat teologul Valeriu Blajovan dela: Mihaiu Crăciun 1 cor. și dela Simeon Blajovan 1 cor. la olaltă 2 cor. Mulțămirile noastre. Dr. *Iosif Olariu* președinte, Dr. *George Dragomir* secretariu.

Testimonii duplicate. Subsemnata direcțiune aduce la cunoscință, că a extradat următoarele duplicate în locul testimoniilor perdute: 1. Pentru *Livia Radulovicu* născ. în 1 Aprilie 1884 în Valeaboului com. Caraș-Severin, Testimoniu de pedagogie cursul I, cu nr. 146 ex 1902/3 în locul testimoniului nr. 192 ex 1899/900; 2. Pentru *Ecaterina Ranoi*, născ. în 18 Aprilie 1884 în Ciclova-mont., com. Caraș-Severin,

Testimoniu de pedagogie pe cursul I, cu nr. 147 ex 1902/3 în locul testimoniului cu nr. 193 ex 1899/900; 3. Pentru *Ioan Petrescu* născ. în 14 Ianuar 1882 în Birna, com. Caraș-Severin, Testimoniu de pedagogie pe c. I, cu nr. 158 ex 1901/2 în locul testimoniului cu nr. 212 ex 1898/9. Direcția Institutului ped. diecesan gr. or. român din Caransebeș.

Dela Banca Transilvania. De timp mai îndelunget diferite ziare se ocupă cu banca de asigurare „*Transsylvania*“ și cu unii dintre reprezentanții ei. Aci banca este prezentată ca o întreprindere, care are să servească agitațiunii naționaliste, de altă parte iar sunt atăcați în modul cel mai vehement agenții ai reprezentanțelor unguresci ale băncii. Institutul de asigurare „*Transsylvania*“ a înființat înainte cu vre-o câțiva ani în Ungaria de sus agenturi de probă cu scopul de a-și estinde eventual activitatea și în acele părți ale țării. Parte vaza institutului, care există deja de 35 de ani, parte premiile eftine și culantele condiții de asigurare îndreptățiau așteptarea, că banca de asigurare va obține rezultate corespunzătoare și în noul reion. Natural, că institutele de concurență priviau cu ochi răi o astfel de estindere a „*Transylvaniei*“ și este constatat, că această împrejurare a dat impulsul atacurilor ziaristice cu totul nejustificate. „*Transsylvania*“ s'a văzut decepționată în așteptările sale referitoare la afacerile din Ungaria de sus și de oare-cce s'au arătat aci numai perderi, institutul se retrage — după-cum s'a făcut deja comunicare în această direcție din partea presidiului în ultima adunare generală — pe vechiul ei teren de activitate, unde va lucra mai departe în mod strict real. Cu aceasta credem, vor amuți și vehementecele atacuri ziaristice. Sibiu în 27 Maiu, 1903. Consiliul de administrare: Dr. *Wilhelm Bruckner* m. p. president.

Manevrele mari ale armatei austro-ungare se vor ținea în anul acesta în prejurul orașului *Lipova*. Maiestatea Sa Împăratul-Rege, venind peste Arad sosesc în *Lipova* la 8 Septemvre și se va încortela în un castel domnesc din apropiere. M. Sa va lua parte la aceste manevre în 8, 9 și 10 Septemvre (n.) când apoi se va reîntoarce. Arhiducele Principe de coroana *Francisc Ferdinand* vine deja în 7-lea și se încortelează în mănăstirea *Radnei*. — Manevrele dela *Lipova* vor avea pentru noi un deosebit interes fiind cam analoge cu acelea ținute la a. 1898 întro *Buziaș*, *Logoj* și *Bocșa*. La manevre vor lua apoi parte doauă corpuri ale armatei comune, compuse în mare-majoritate din soldați de naționalitatea română, anume corpul VII (*Timișoara*) și XII (*Sibiu*) precum și respectivele trupe de honvezi aflătoare pe teritoriul numitelor ambe corpuri. Fie-care corp de armată se compune din 2 divisiumi, à 2 brigade, à 2 regimente — 8 regimente de *infanterie*, din câte un regiment artilerie de corp și câte 2 regimente artilerie de divisie, așadară

din câte 3 *regimente de artilerie*, apoi din câte 2—3 *regimente de cavalerie*, plus trupele sanitare și de tren, apoi la corpul XII încă 2 batalioane de vânători. La olaltă se vor concentra deci în Septemvrie în Valea Mureșului mijlocariu numai din partea armatei comune (afară de honvezine) 16 reg. de pedestrași, 5 reg. de tunari, vr'o 6 regem. de călăreți, 2 batalioane de vânători ș. a. — o sumă de cătane destul de considerabilă.

Corpul al XII cuprinde toate trupele din Ardeal, începând dela Orăștia până la Brașov și până la hotarele Moldovei și Bucovinei, iar corpul VII cuprinde trupele din Bănat și din Ungaria răsăriteană până dincolo de Dobrițin cu un cuvânt toate trupele dintre Tisa și hotarele României.

Cu privire la *naționalitatea ostașilor* cari vor lua parte la marile manevre ținându-se la Lipova, ne permitem a observa numai atâta, că despre trupele din Ardeal (corpul XII) se știe și se recunoaște de ori și cine, că acelea sunt în majoritate de *naționalitatea română* fiind în bătrânul Ardeal și majoritatea absolută a populațiunii române. Dar și la corpul VII, majoritatea absolută a ostașilor e *română*. Din cele 8 *regimente de infanterie* ale acestui corp numai în două (Nr. 46 Segedin și Nr. 49 Dobrițin) Magiarii sunt în majoritate, aflându-se însă în aceste două *regimente* destul Români preșerați printre Unguri. În cinci *regimente* Români sunt în mare majoritate, anume la Nr. 43 Caransebeș, 33 Arad, 61 Timișoara, 27 Oradea-mare 101 Giula, iar la regimentul Nr. 29 Becicherec Români încă sunt reprezentați cam cu o *terțialitate* pe lângă mulți Sârbi, Nemți ș. a.

Manevrele de la Lipova posedă însă pentru noi și încă mai din alt punct de vedere viu interes eminent. Am zis, că sunt analoge cu cele ținute în 1898 la Buziaș. Nu numai pentru că tot acelea trupe operează iar în un teren idealic pentru manevrele militare ci mai cu samă și pentru aceea, căci și *suposițiunea întregului manevru*, stabilită de genialul șef al statului major F. Z. M. Beck e tot aceea, ca și la anul 1898 la Buziaș. Atunci *suposițiunea manevrelor* era: monarhia austro-ungară se află încercată în un rebel mare cu un contrariu de la nord-est, Rusia. Corpul al VII a rămas în rezervă respirat în apropiere de vărsarea Savei în Dunăre (Belgrad) și avea misiunea de a observa mișcările de dincolo de Sava și Dunăre. Venind însă de odată scirea, că un alt contrariu intrând în Ardeal prin văile Oltului și ale Jiului înaintează spre apus și spre Bănat cu scopul, de a lua Timișoara și Aradul. Corpul VII se concentrează la Vêrșet și merge apoi înainte până se întâlnește cu trupele invadate între Logoș și Buziaș. Urmează apoi lupta. Fiind și de astădată *suposițiunea* tot, aceea, ca și la 1898, *manevrele de est-an de la Lipova sunt numai o continuare a marilor manevre de la Buziaș*. Ele stau în legătură cu multele manevre ținute în anii din urmă în valea Hațegului, între Cluj și Oradea-mare și au să dea o icoană despre o eventuală luptă a armatei Regatului român cu o parte a trupelor austro-ungare.

△

„**Reuniunea de cântări**“ a plugarilor români din Hodoș, din incidentul adunării „*Despărțământului învățătoresc din tractul protopresbiterat gr. or. rom. al Logoșului*“ aranjează Joi după Rusalii, în 29 Maiu st. v. 11 Iunie st. n. a. c. în comuna Hodoș *Concert* împreună cu dans cu programul: 1. *Iancu Jianu, căpitan ee haiduci*. Episod național în 4 acte, de M. Millo. I. 1. „*I-ul concert bis.*“, cor mixt de G. Musicescu. 2. „*Răsunetul Ardealului*“, cor micst de I. Vidu. 3. „*Răsunet dela Crișana*“, cor micst de I. Vidu. 4. „*Stejarul și cornul*“, cor micst de G. Musicescu. 5. „*Taci bărbate*“, cor micst de I. Vidu.

Posta Redacției

Excursiunile școlare, Despre botez se vor publica. Predica de Rusalii a sosit prea târziu, vom ținea-o însă în evidență.

D-lui M. C. în B. și S. în A.: În nr. viitoriu.

Licitațiune minuendă

În urma încuviințării Ven. Consistoriu diecesan de dtdo 30 Aprilie a. c. Nr. 1608 se escrie *licitațiune minuendă* pentru acoperirea din nou a s. bisericii din **Cireșul-timiș** protopresbiteratul Logoșului. Prețul de esclamar este 1050 cor. 76 fil.

Licitațiunea se va ținea în 29 Iunie st. v. a. c. la 11 oare a. m. în edificiul școlai din loc.

Reflectanții vor avea să depună înainte de licitațiune vadiul de 10% în bani gata sau hârtii de valoare. Specificațiunea de spese și măsuri se poate vedea la oficiul parohial din loc.

Dat dela Comitetul parohial gr. or. rom. din **Cireșul-timiș**. 1—3 [24]

N. Jurca m. p. **N. Sălbăgian** m. p.
președinte. notariu.

În conțelegere cu oficiul protopresbiterat.

Pe baza ordinațiunii Venerabilului Consistoriu diecesan de dtdo 26 Iunie 1902 Nr. 2317 B., se escrie concurs pentru ocuparea postului de preot în parohia de clasa a III-a din **Sălbăgel**, protopresbiteratul Logoșului cu termin de 30 de zile dela prima publicare.

Emolumentele :

1. O sesiune parohială constătoare din 30 jugere de pământ parte arătoriu parte finaț.

2. Un juger de pământ intravilan (plăț parohial) cu casă.

3. Birul parohial 15 oche (jumătate grâu și jumătate cucuruz) dela 105 numere.

4. Stola usitată.

Afară de acestea alte venite usuate.

Concurenții sunt poftiți a-și înainta recursesle adresate comitetului parohial din Sălbăgel, Prea On. oficiu protopresbiterat gr. or. rom. din Logoș, — tot odată a-se presenta la biserică în vre-o duminică sau serbătoare spre a-și arăta desteritatea în cântare, tipic și oratorie însă numai pe lângă previa încunoscintare a Prea Onoratului Domn protopresbiter și nici decum în ziua alegerii.

Sălbăgel, din ședința comitetului parohial ținută la 4 Mai 1903. 1—3 [25]

Nicolau Groza

preș. com. par.

În conțelegere cu oficiul protopresbiterat.

Aureliu Adam

not. com. par.